

BOUWSTENEN VAN HET LEVEN

Pearson – Basisboek Biologie
10voorBiologie

VWO – Hoofdstuk 1 – L. Grotenbreg (MSc.)

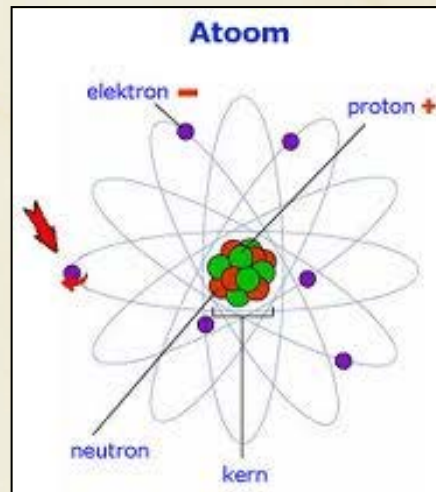
BOUWSTENEN VAN HET LEVEN

SCHEIKUNDIGE BEGRIPPEN

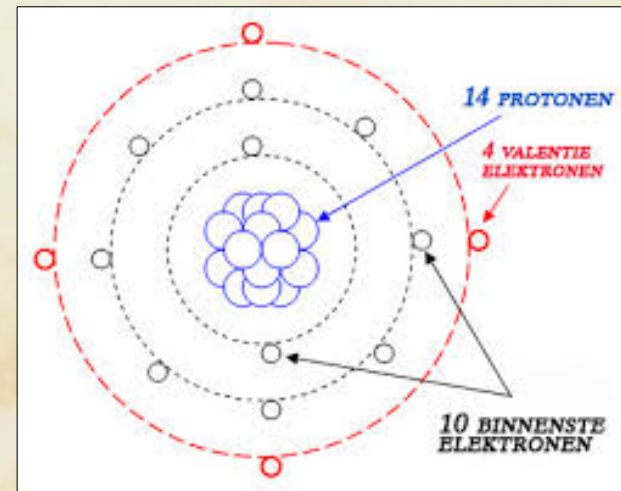
Scheikunde van het leven

- Elk individu is opgebouwd uit verschillende typen *stoffen*, stoffen zijn opgebouwd uit *moleculen* en moleculen zijn weer opgebouwd uit *atomen*.
- Atomen zijn, op hun beurt, opgebouwd uit een kern van protonen en neutronen waar *elektronen* op verschillende afstanden omheen bewegen.

Atoom

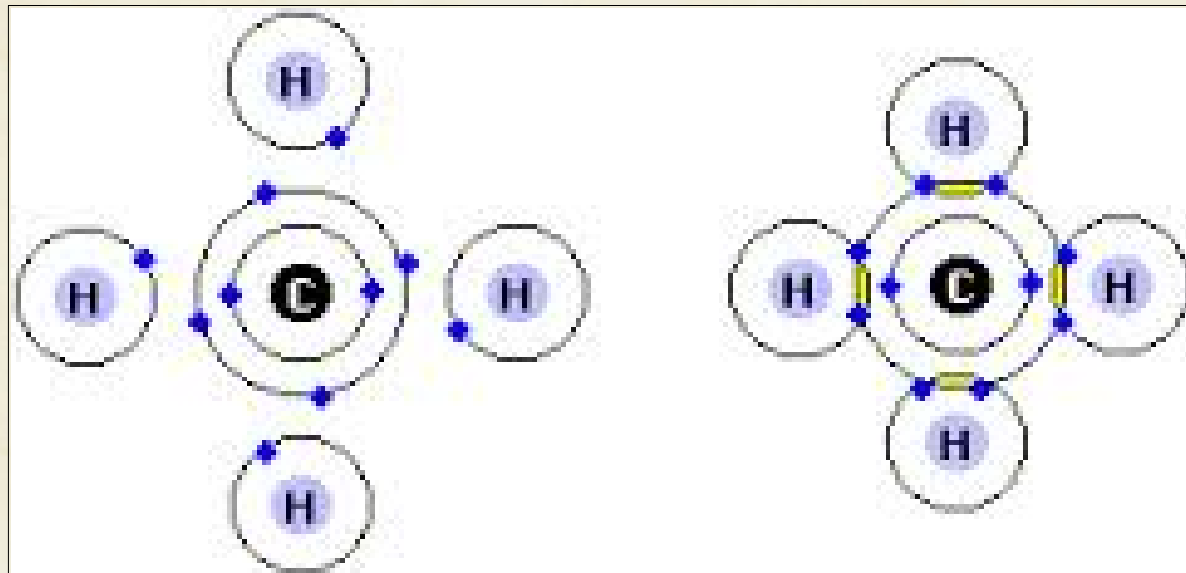

Elektronen schillen

Scheikunde van het leven

- Tussen verschillende atomen kunnen de elektronen uit de buitenste schil met elkaar samenwerken:

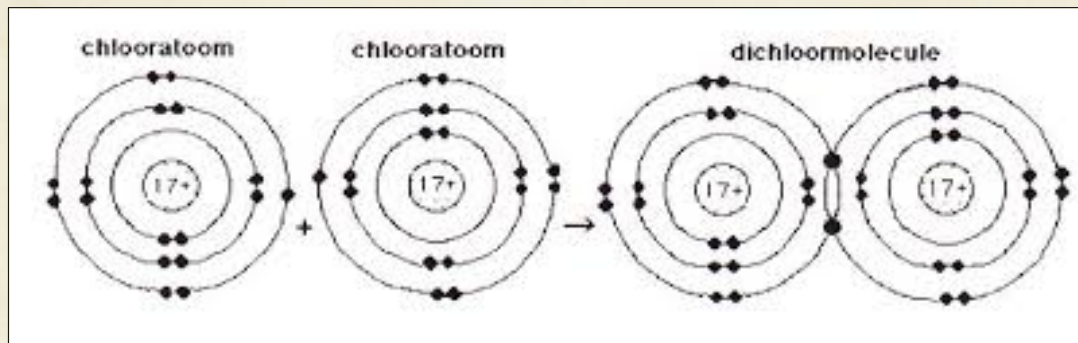

De H-atomen willen graag 2 elektronen in hun schil, het C-atoom wil graag 8 elektronen in de buitenste schil

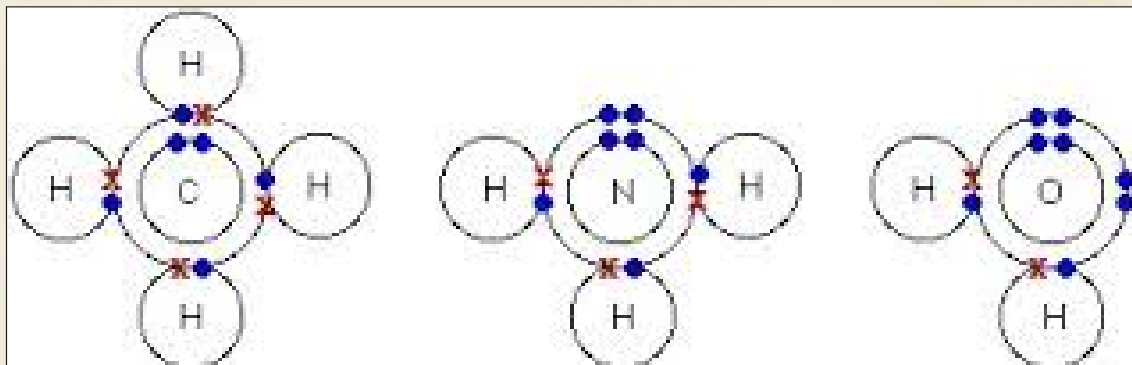
- **COVALENTE BINDING = STERK**

Scheikunde van het leven

- Wanneer één soort atoom met elkaar covalente bindingen aangaat = ELEMENT

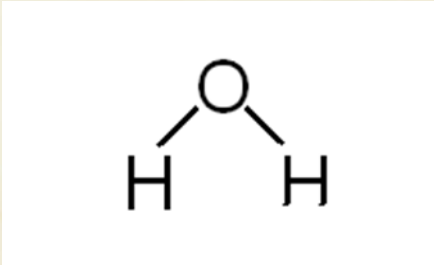
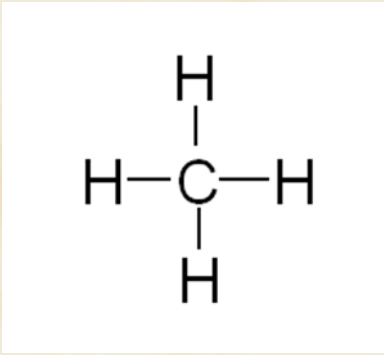

- Wanneer verschillende soorten atomen covalente bindingen met elkaar aangaan = VERBINDING

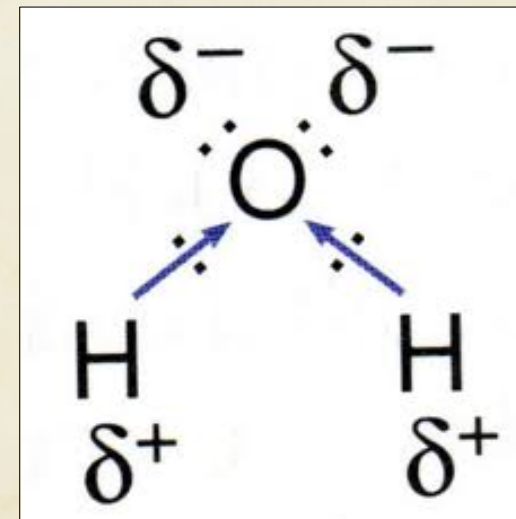
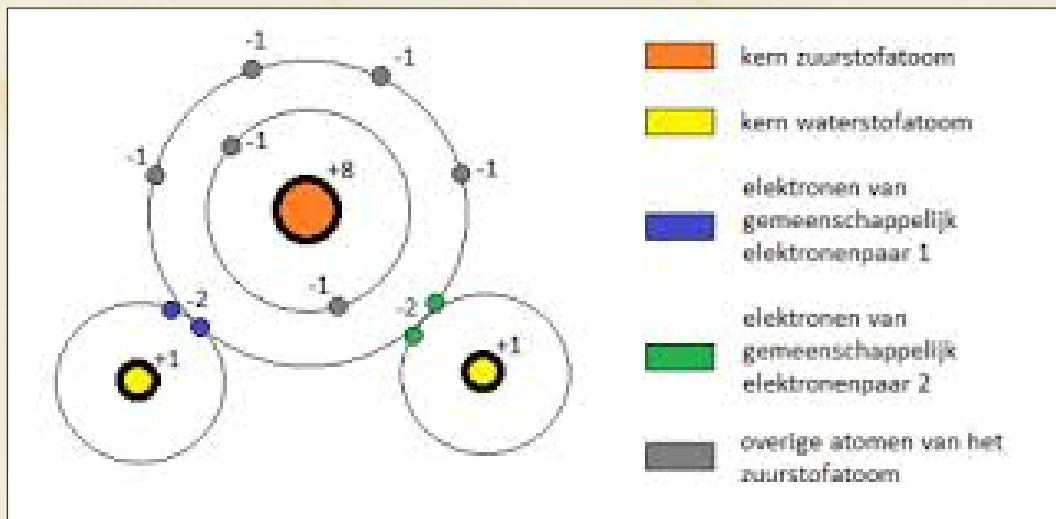

Scheikunde van het leven

Molecuulformule	Structuurformule
<p data-bbox="314 562 426 611">H_2O</p> <p data-bbox="314 636 1051 776">Opmerking: let erop dat de getallen kleiner zijn dan de Hoofdletters en dat ze onderaan staan</p> <p data-bbox="314 815 846 863">FOUT is: H_2O of H^2O</p>	
<p data-bbox="314 981 440 1029">CH_4</p>	

Scheikunde van het leven

- De plaats waar een covalente binding gevormd wordt in een molecuul kan er voor zorgen dat het molecuul een iets positieve (+) en een iets negatieve (-) kant heeft

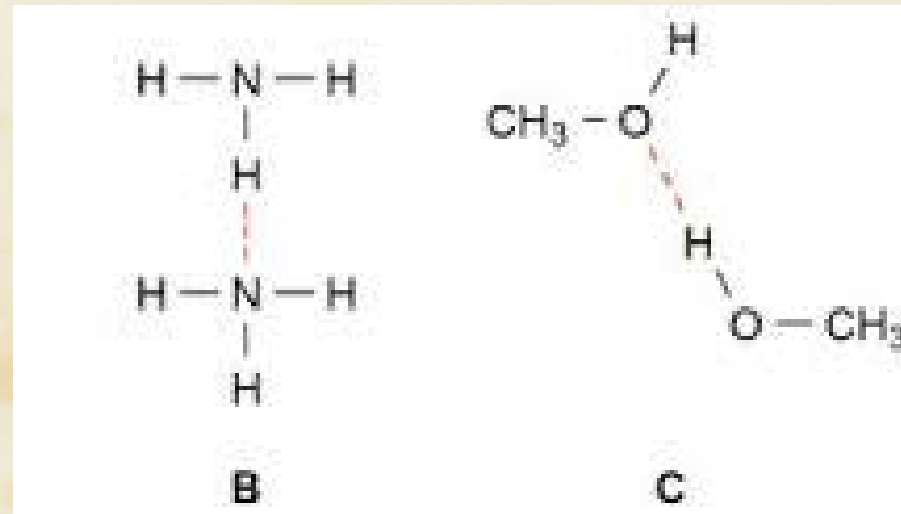
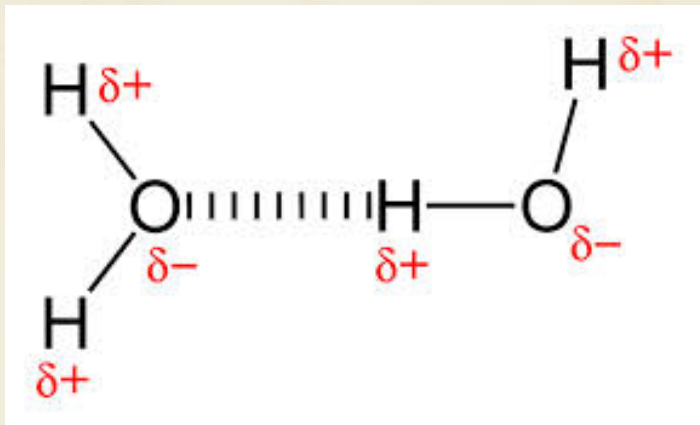
- Een molecuul met een + en – kant = POLAIR

Scheikunde van het leven

- Afgezien van de sterke covalente bindingen kunnen atomen ook bindingen met elkaar aangaan die zwakker zijn bv.

WATERSTOFBRUGGEN

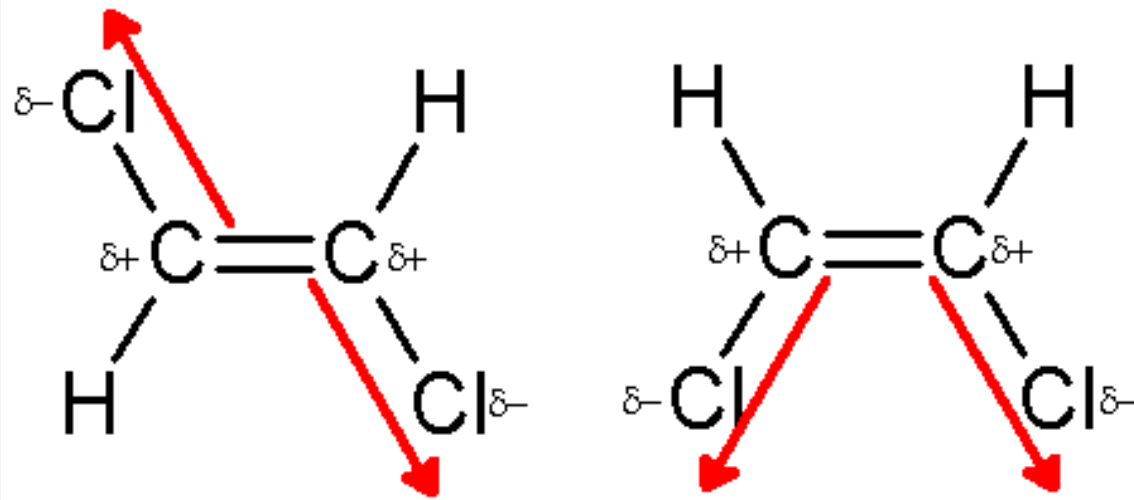
- Waterstofbruggen zijn bindingen tussen een $\delta+$ H-atoom en een $\delta-$ ander atoom

Scheikunde van het leven

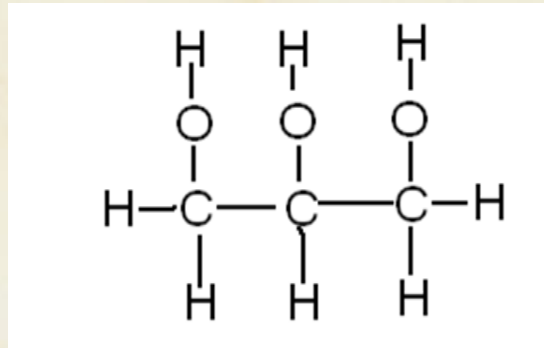
- **Hydrofiele** (waterlievende) stoffen lossen goed op in water – de moleculen hebben een ladingsverschil = POLAIR
- **Hydrofobe** (waterafstotende) stoffen lossen niet/slecht op in water – de moleculen zijn neutraal = APOLAIR

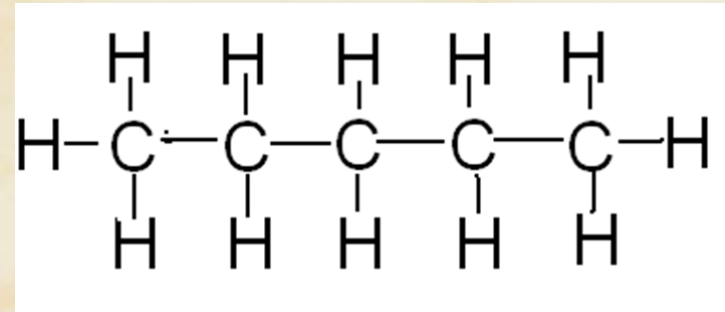
1,2-*trans*-dichlooretheen (links) en 1,2-*cis*-dichlooretheen (rechts). Bij de een zijn de polaire bindingen tegengesteld gericht, bij de ander niet. Als de polaire bindingen tegengesteld gericht zijn, is het molecuul als geheel apolair.

Scheikunde van het leven

- Als een stof veel O-H en N-H bindingen bevat lost de stof goed op in water. Deze bindingen zijn hydrofiel.
- Glycerol is hydrofiel omdat het veel O-H bindingen bevat

- Als een stof voornamelijk C-C en C-H bindingen bevat lost de stof niet goed op in water. Deze bindingen zijn hydrofoob.
- Pentaan is een hydrofobe stof

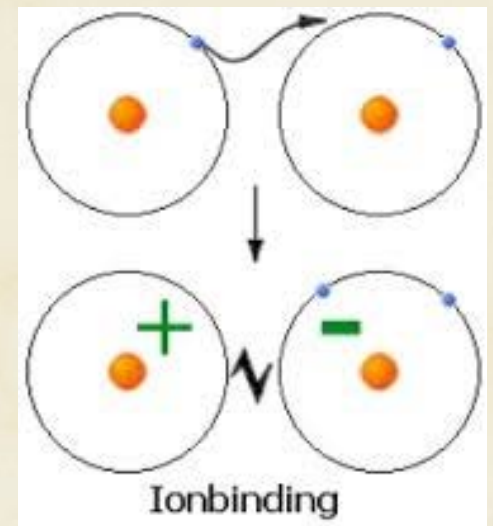

Scheikunde van het leven

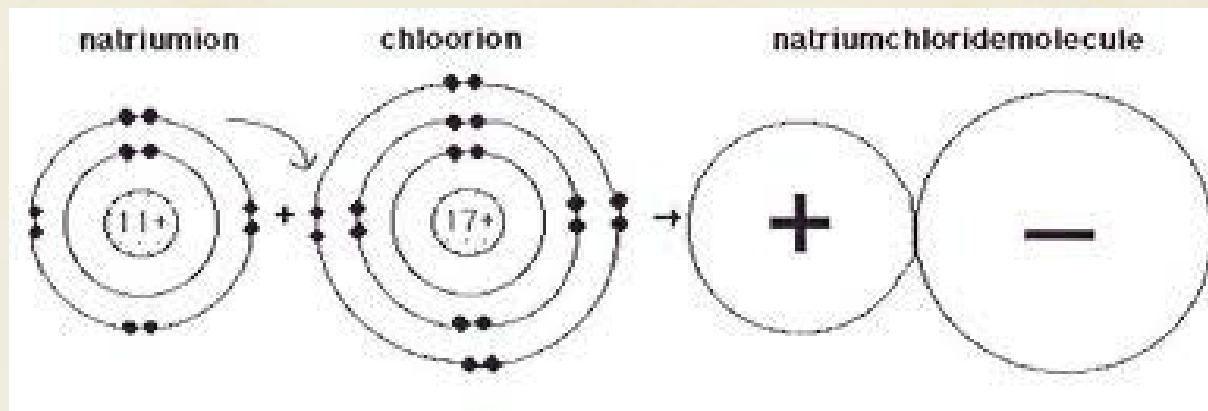
Scheikunde van het leven

- Hoewel de meeste atomen en moleculen neutraal zijn in aantal elektronen, zijn er ook atomen/moleculen die een elektron te weinig of te veel hebben = elektrisch geladen
- Elektrisch geladen atomen of moleculen = IONEN
- De lading kan positief zijn (+), de lading kan negatief zijn (-)
- Wanneer een positief deeltje een negatief deeltje aantrekt vormt het een ZOUT

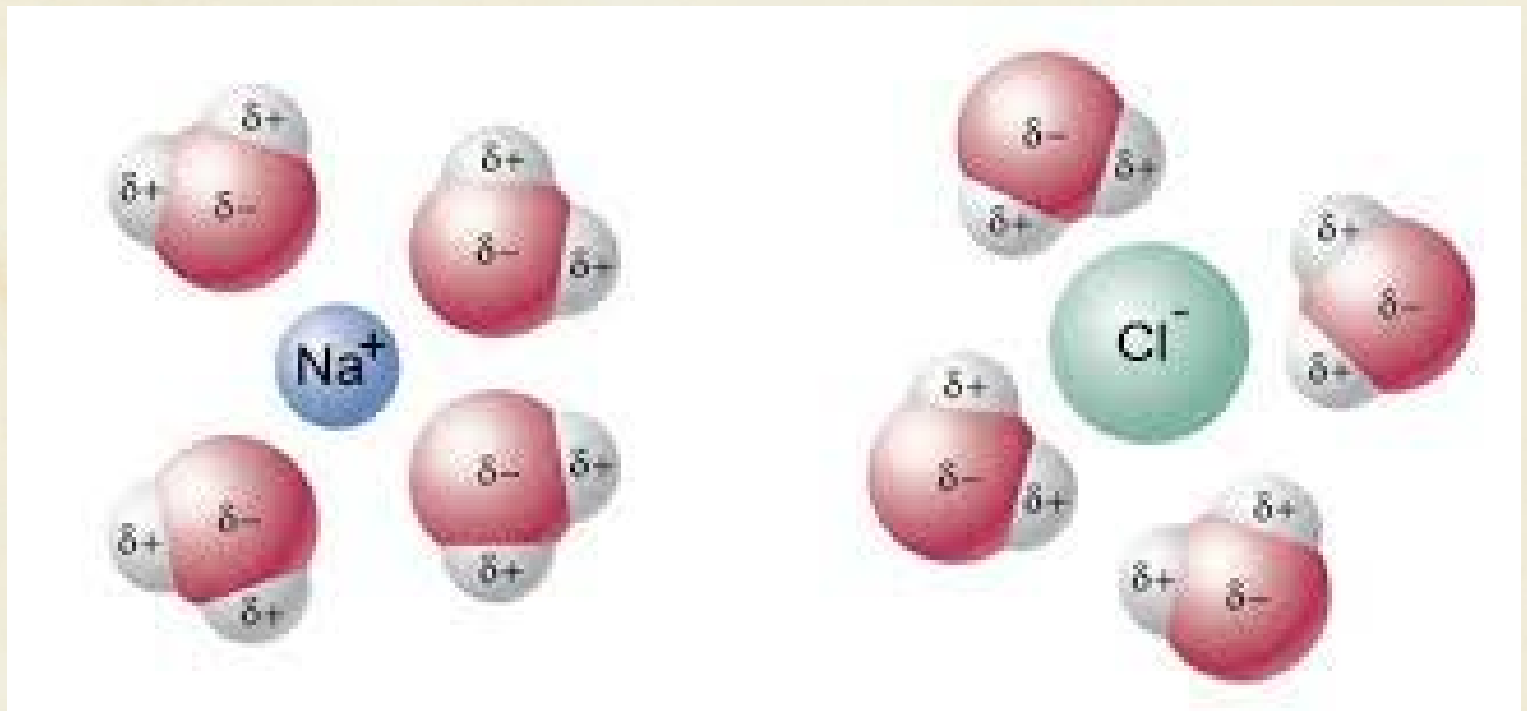
Scheikunde van het leven

- In de scheikunde en biologie beschouwt men doorgaans "ionen" die zich in een waterige oplossing bevinden. Is het ion *positief* geladen, dan spreekt men van een **kation**, is het *negatief* geladen, van een **anion**.
- Zouten die in water oplosbaar zijn, vormen daarin vaak ionen, en wel in paren: een positief geladen (metaal)ion en een negatief geladen niet-metaal. Een voorbeeld is keukenzout in water: de vaste stof NaCl valt uiteen in Na^+ en Cl^- .

Scheikunde van het leven

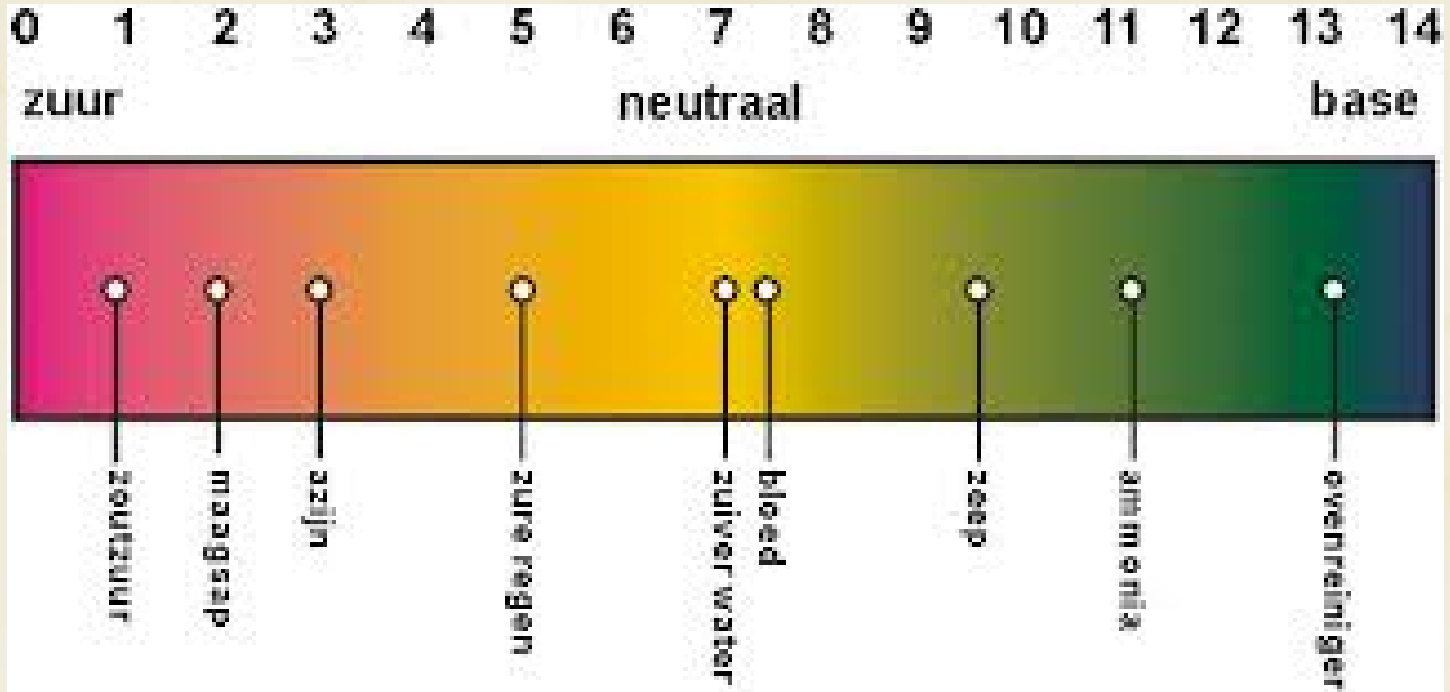
Scheikunde van het leven

- Een uitzondering op het feit dat positief geladen ionen van metalen afkomstig zijn, is het positief geladen ammonium-ion (NH_4^+).
- Ammonium bestaat uit de niet-metalen stikstof (N) en waterstof (H).
- In tegenstelling tot de meeste geladen combinaties van niet-metalen, is dit ion positief geladen.
- Het ammonium-ion is een bijzonder ion omdat het bestaat uit een basisch ammoniakmolecuul (NH_3) dat een proton, zuur deeltje, (H^+) heeft opgenomen.

Scheikunde van het leven

- Ionen opgelost in water bepalen de samenstelling van een vloeistof.
- Eén bepaalde samenstelling is uiterst belangrijk voor levende organismen: de **zuurgraad**

Scheikunde van het leven

- Een **zuur** is een stof die waterstofionen (H^+) geeft als je hem oplost in water.
  - Een voorbeeld is zoutzuur (HCl), een gas dat in water uit elkaar valt tot waterstofionen en chloride-ionen (Cl^-).
- Een **base** een stof die hydroxide-ionen (OH^-) levert als je hem in water oplost.
- Preciezer:
- Een zuur = een stof die een proton (H^+) kan overdragen aan een andere stof, een base.
- Een zuur is dus een protondonor en een base is een protonacceptor.

Scheikunde van het leven

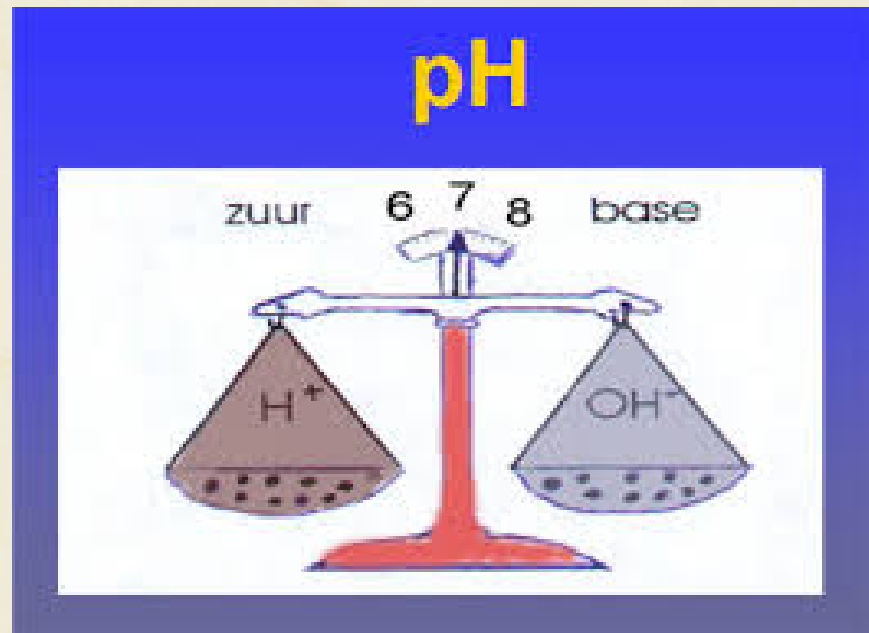
- Een reactie waarbij H^+ wordt overgedragen
- $HCl + H_2O \rightleftharpoons Cl^- + H_3O^+$ zuur
- $NH_3 + H_2O \rightleftharpoons NH_4^+ + OH^-$ base
- $HCl + NH_3 \rightleftharpoons Cl^- + NH_4^+$ zuur/base

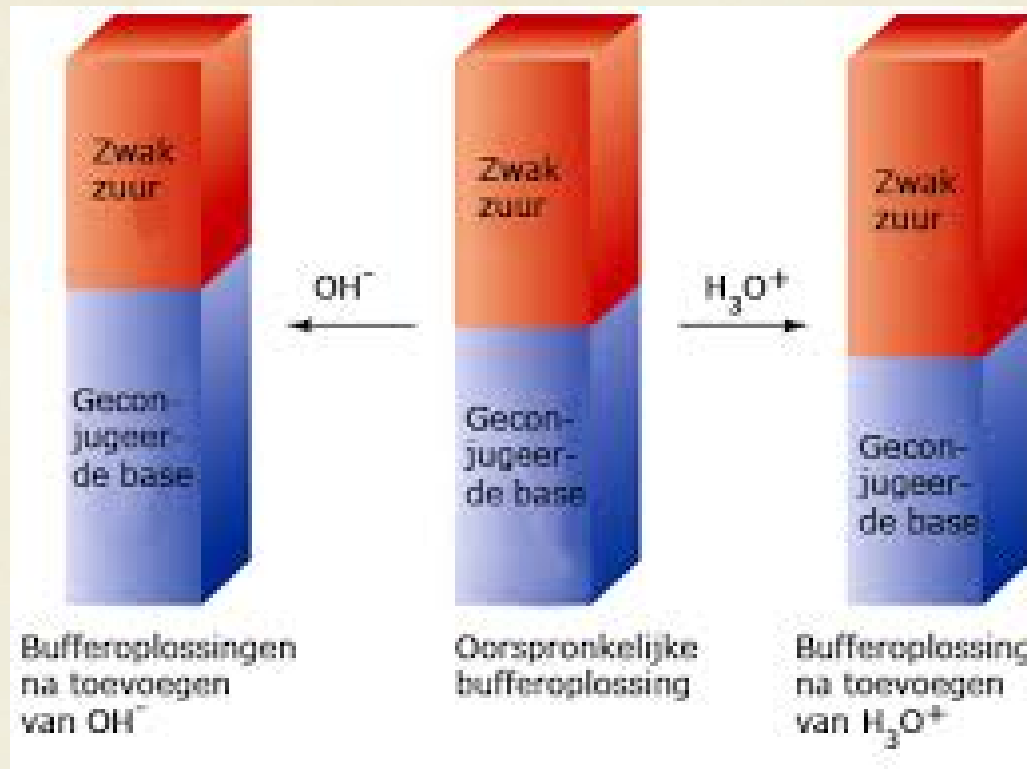
Scheikunde van het leven

- Voor veel processen (in levende wezens) is het van belang dat waterige oplossingen een bepaalde pH hebben
- Door zuren en basen in bepaalde verhoudingen bij elkaar te voegen kan de pH GENEUTRALISEERD worden

Scheikunde van het leven

- De meeste biologische vloeistoffen kunnen de pH constant houden = BUFFER
- In de vloeistof zitten stoffen die H^+ ionen kunnen opnemen of afstaan terwijl de pH waarde niet verandert

Bouwstenen van het leven

- Levende wezens bestaan voor het grootste deel uit het water (anorganisch) en de rest bestaat uit organische stoffen die opgebouwd zijn uit **organische** en **anorganische** moleculen.

Anorganische moleculen

- zijn kleine moleculen;
- zijn energiearme moleculen;
- komen voor zowel in levenloze als in levende dingen;
- elk element uit het periodiek systeem kan een bestanddeel zijn van een anorganisch molecuul;
- belangrijke voorbeelden: koolstofdioxide (CO_2), zuurstof (O_2), water (H_2O), nitraat (NO_3), ammoniak (NH_3), stikstofgas (N_2), natriumchloride (NaCl).

water

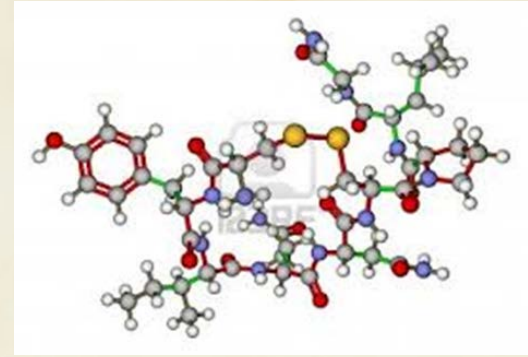
ammoniak

koolstofdioxide

Organische moleculen

- zijn meestal grote moleculen;
- zijn energierijke moleculen;
- komen niet voor in levenloze dingen, alleen in levende organismen en dode (resten van) organismen;
- bevatten altijd de volgende elementen: C, H en O en vaak ook N, S en P (uitzondering zijn de koolwaterstoffen);
- belangrijke voorbeelden: koolhydraten (C, H en O), vetten (C, H en O), aminozuren (C, H, O, N en soms S), eiwitten (C, H, O, N en soms S), nucleïnezuren zoals DNA en RNA (C, H, O, N en P), ATP en vitamines.

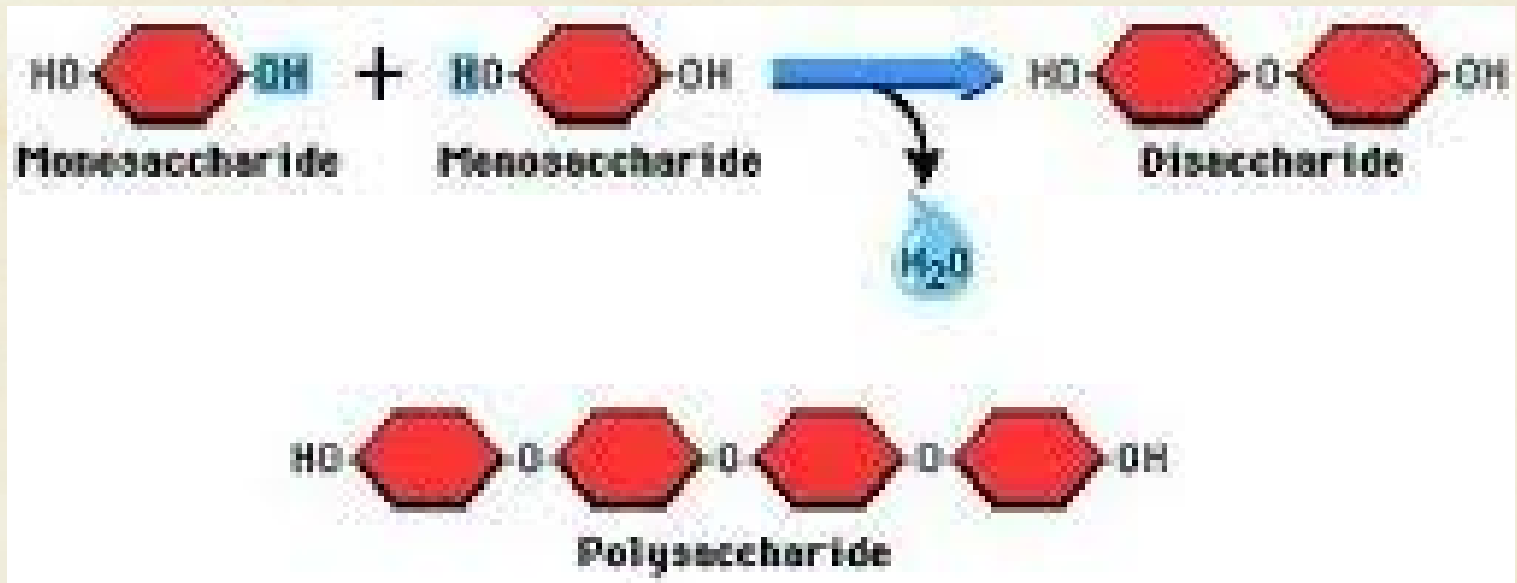
Oxytocine

Organische moleculen

- Kleine organische stoffen (**monomeren**)
- Grote organische stoffen (**polymeren**)

Oefenen

- Het verschil tussen anorganische en organische stoffen oefenen:

<http://biologiepagina.nl/Oefeningen/Organisch/organisch.htm>